

Asia: VM/1690/03.01.01/2019

Lausuntopyyntö valtioneuvoston asetukseksi julkisen hallinnon tiedonhallintalautakunnasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kansallisarkisto toteaa valtioneuvoston asetuksesta julkisen hallinnon tiedonhallintalautakunnasta seuraavaa: Lautakuntaan on suunniteltu kuuluvan valtion ja kuntien tiedonhallintayksiköiden asiakirjahallinnon, tietohallinnon ja tietoturvallisuuden sekä tilastoinnin asiantuntijoita. Kansallisarkisto korostaa, että asiakirjahallinnon asiantuntijoilla tulee olla kokonaisvaltainen näkemys ja osaaminen asiakirjatiedon koko elinkaaren hallinnasta. Tiedonhallintalautakunnan tehtävänä on muun muassa arvioida tiedonhallintalain 28 §:n mukaisia kuvauksia asiakirjajulkisuuden toteuttamiseksi sekä lain asianhallintaa koskevien säännösten toteumista. Nämä ovat tehtäviä, joissa tulee ymmärtää tiedon koko elinkaari, myös arkistointi. Tiedonhallintamalli, jonka toteutumista lautakunta valvoo, sisältää myös tiedot tietoaisteistojen arkistoinnista ja tuhoamisesta. Arkisto-osaamisen varmistamiseksi tiedonhallintalautakunnassa tulee olla jäsen, joka on virkasuhteessa Kansallisarkistoon.

Tiedonhallintalautakunnan ja Kansallisarkiston tehtävät nivoutuvat toisiinsa. Tiedonhallintalautakunnalla ei ole välitöntä toimivaltaa arkistointiin, mutta kylläkin tiedonhallintalain 10 §:ssä mainittuihin seikkoihin, jotka vaikuttavat osaltaan arkistoinnin edellytyksiin. Arkistolain 6 §:n 1 momentin mukaan arkistoon kuuluvat asiakirjat, jotka ovat saapuneet arkistonmuodostajalle sen tehtävien johdosta tai syntyneet arkistonmuodostajan toiminnan yhteydessä. Tämä korostaa arkistotoimen ulottuvuutta asiakirjatiedon koko elinkaareen. Arkistolaki koskee laajasti eri viranomaisia ja siten tiedonhallintayksiköitä. Toimivaltajaon Kansallisarkiston ja tiedonhallintalautakunnan välillä tulee olla selkeä ja yhteistyötä tulee tehdä avoimesti. Ohjauksen yhdenmukaisuus on varmistettava.

Kansallisarkisto pitää erittäin hyvänä, että tiedonhallintalautakunnan jaostoissa on mukana myös muita kuin lautakunnan jäseniä. Siten taataan riittävän laaja-alainen osaaminen tiedonhallintalautakunnan vastuulle kuuluvissa asioissa. Lautakunnalla tulee olla myös sellaista pysyvää resurssia, joka pystyy vastaamaan tiedonhallintayksiköiden kysymyksiin, antamaan

neuvontaa ja soveltamisohjeita. Ilman tällaista toimintaa tiedonhallintalautakunnan työn vaikuttavuus jää pieneksi, kohdentuu helposti väärin tai sitä tulkitaan tarkoituksensa vastaisesti. Koska tiedonhallintayksiköissä ei ole lainkaan kokemusta tiedonhallintalain 5 §:n vaatimasta tiedonhallintamallista tai sen muutosten arvioinnista eikä ylipäätään lain soveltamisesta, lautakunnalla on oltava todelliset valmiudet ja osaaminen reagoida ohjaustarpeeseen.

Asetuksen 3 §:n 5 momentissa säädettäisiin menettelystä, jolla lautakunta kiinnittää tiedonhallintalain 11 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa viranomaisen huomiota tiedonhallintalain noudattamiseen. Säännösehdotuksen mukaan tiedonhallintalain 11 §:n 3 momentissa tarkoitettu viranomaisen huomion kiinnittämistä koskevan lautakunnan kannanoton allekirjoittaa lautakunnan puheenjohtaja ja asian lautakunnassa esitelty sihteeri. Kansallisarkisto ei pidä toiminnan tehokkuuden ja joustavuuden takia järkevänä, että vain lautakunnan puheenjohtaja, ei siis kokouksen puheenjohtaja, voi allekirjoittaa kannanoton.

Esityksen mukaan valtiovarainministeriön on määrättävä tiedonhallintalain 10 §:n 3 momentin perusteella riittävä määrä virkamiehiä hoitamaan lautakunnan sihteereille kuuluvia tehtäviä. Valtiovarainministeriön velvollisuudesta määrätä virkamiehistään lautakunnalle sivutoimiset sihteerit on säädetty

tiedonhallintalain 10 §:n 3 momentissa. 4 §:ssä esitetään listaus sihteerien tehtävistä, kuten ”huolehtia tiedonhallintalautakunnan toimintaan liittyvästä viestinnästä”. Kansallisarkisto katsoo, että tehtäviin tulisi liittää selkeästi myös lisätietojen antaminen tiedonhallintalautakunnan päätöksistä sekä neuvonta ja ohjaaminen. Muutoin ohjausvaikutus jää vajavaiseksi. Sivutoimisia sihteereitä tulisi olla tehtävien edellyttämä riittävä määrä. Tätä riittävyyttä tulee arvioida jatkuvasti ja sen tulee perustua todelliseen tarpeeseen.

Esityksessä todetaan, että 4 kohdassa säädettäisiin sihteerien tehtäväksi ohjata tiedonhallintalain 10 §:n 5 momentissa tarkoitettujen Digi- ja väestötietovirastolle lautakunnan toimeksiantamien palvelutehtävien toteuttamista. Kukin sihteeri koordinoisi ja valvoisi tehtäväjaon mukaisesti vetämänsä väliaikaisen jaoston työtä sekä tähän liittyen tarvittaessa Digi- ja väestötietovirastolle lautakunnan sihteeristön toimeksiantamia palvelutehtäviä lautakunnan ja sen jaostojen tehtävien tukemiseksi. Digi- ja väestötietovirasto ei siten hoida tehtävää itsenäisesti vaan tiedonhallintalautakunnan ohjauksessa. Kansallisarkisto vieroksuu sitä, että tiedonhallintalautakunta valvoo tai aktiivisesti ohjaa toisen viranomaisen työtä.

Ehdotukseen sisältyvän valtiovarainministeriön yhteydessä toimivan tiedonhallintalautakunnan ei arvioida edellyttävän alkuvaiheessa lisäresursseja, vaan toiminnan käynnistämisen edellyttämät voimavarat voidaan kohdentaa olemassa olevia resursseja uudelleen järjestelemällä. Tässä arvioinnissa ei kuitenkaan oteta huomioon muita jäseniä tai asiantuntijoita kuin valtiovarainministeriön resursseista irrotettavia henkilöitä.

Esityksessä todetaan, että lautakunnalle päätöksiä ja suosituksia valmistelevien jaostojen resurssitarve muodostuu tehtävään osoitettujen sihteerien ja jaostojen jäsenten työpanoksesta. Valmistelun edellyttämä työmäärä on pääosin katettavissa nykyisten suositusten laatimiseen ja ylläpitoon käytetyistä henkilöresursseista sekä julkisen hallinnon ja valtionhallinnon suositustoimintaan varatuista määrärahoista. Kansallisarkiston näkemyksen mukaan lautakunnan jäsenten, jaostojen jäsenten ja sihteerien palkkioihin tulee kiinnittää enemmän huomiota ja tuoda selkeästi esiin palkkioperiaatteet. Palkkioiden tulisi epäilemättä noudattaa valtiovarainministeriön antamaa suositusta kokouspalkkioiksi. Sihteerit määrätään valtiovarainministeriön virkamiehistä hoitamaan tiedonhallintalautakunnan, itsenäisen viranomaisen tehtäviä, jolloin tulee tarkkaan harkita erillisten palkkioiden tarvetta. Ulkopuolisten asiantuntijoiden palkkioita on hyvä arvioida erikseen perustelumuiustiossa. Asiassa pitää huomioida erityisesti, että asiantuntijoiden ja jäsenten työpanosta tarvitaan myös muutoin kuin kokouksissa.

Happonen Päivi
Kansallisarkisto

Lepistö Raimo
Kansallisarkisto